

Min barndoms Troense

af Holger Karlsen

Tidsmæssigt er vi tilbage i 40'erne, hvor en stor del af begivenhederne selvfølgelig var præget af 2. verdenskrig og den tyske besættelse af landet, men hvor dagliglivet trods alt gik sin vante gang i Troense, hvor de gamle bindingsværkshuse spejlede sig smukt i Svendborgsund, og udsigten til Thurø fuldendte idyllen.

Beboerne havde for de flestes vedkommende mere eller mindre tilknytning til tidligere tiders betydelige søfart fra Troense, der også havde sat sit tydelige præg i befolkningens sammensætning.

Mindst hvert andet hus var beboet af gamle søfolk, der efter et langt liv til søs atter var vendt tilbage til deres barndoms by for at nyde et velfortjent otium, og spændende var det at lytte til deres beretninger, når de samledes på bænken ved Hulvejen for at vende skråen og følge med i trafikken på sundet, der den gang var ret betydelig.

Vel var tiden slut for skibe, der udelukkende fremførtes med sejl, men alligevel var jagter og skonnerter et kærkomment syn, når de ved hjælp af den ilagte motor tøffede af sted gennem sundet for at vende tilbage en 14 dages tid efter - måske fuldt lastet med håndstrøgne mursten fra Egersund eller en last briketter til Jacobsens Plads.

Og ind imellem var der bud efter lodsens, når en damper lå ved Thurø Rev og ventede på dagslys og gode strømforhold for at komme sikkert til kaj i Svendborg uden grundstødning ved Stærodden.

Sunddamperen »Helge« var også den daglige adspredelse for mange, når den på sin rute fra Svendborg lagde til ved dampskibsbroen og satte passagerer og post i

land, for derefter at fortsætte til Blåby og Grasten. Måske var der i sommertiden badegæster med, som skulle 14 dage på landet.

I Troense var der indtil flere somerpensionater, og så var der selvfølgelig badehotellet, hvor de mere velbeslåede havde råd til at leje sig ind. Men ellers var det almindeligt, at private flyttede ud i baghuset og lejede forhuset ud til badegæster. Primitivt, men alligevel en lille ekstra indtægt til at supplere den sparsomme sømandspension.

Den gamle dampfærge »Langeland« hørte også med til billedet af Svendborgsund, når den på sin rute mellem Svendborg og Rudkøbing kom sejlende for fuld steam, og den sorte røg væltende op af de to skorstene, og når den med sin velkendt lyd fra dampfløjten advarede lystfiskere, der lå midt i sejlrenden og pilkede torsk.

Jo, der var virkelig noget at se på - også for os drenge, der færdedes ved stranden, hvad enten vi fangede krabber fra broen eller roede i joller, der måske på et tidspunkt blev rigget til med smukke og fok.

Vi børn løb altid barbenet ved stranden i sommertiden, og så roede vi over til sandpletten i læ af Bregninge skov og badede.

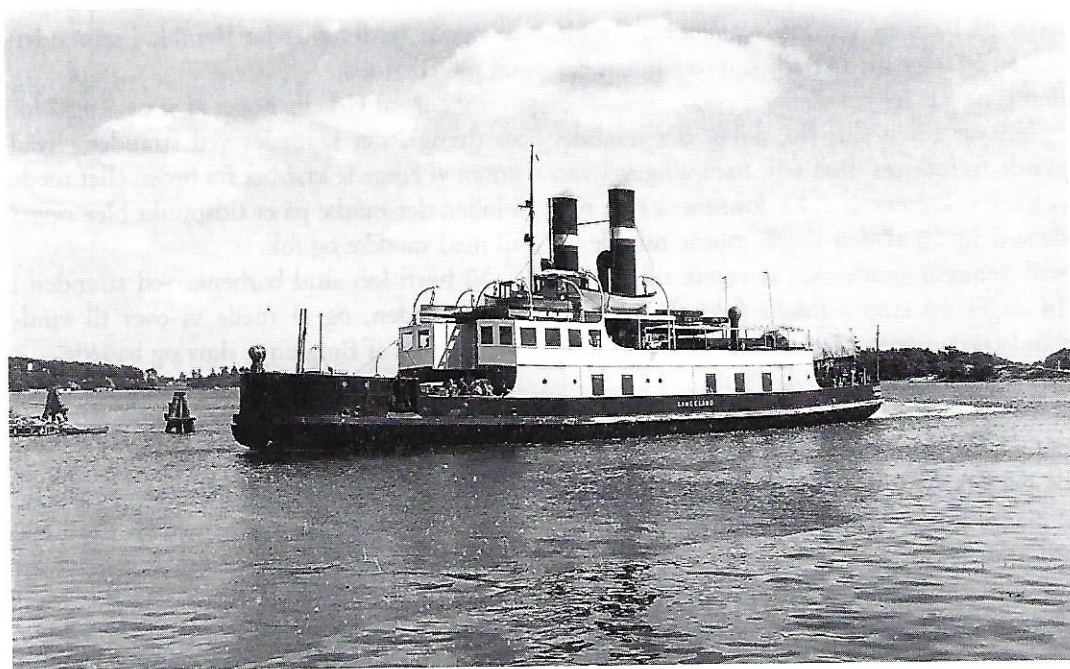
Vi fik alle lært at svømme, uden at vi sådan set vidste af det - det var bare noget, der kom af sig selv.

Midt i byen lå den gamle skole, hvor de opvoksende generationer igennem flere hundrede år havde fået deres grundlæggende børnelærdom.

Først kom vi som syvårige i forskolen hos frøken Petersen, hvor vi til at begynde med skrev på tavle, men hvor vi også fik lært at

Badstuehjørnet.

Dampfærgen »Langeland«.

læse, skrive og regne og desuden lært en masse salmevers udenad.

Frøken Petersen havde en hofteskade, som var meget generende for hendes gang, og hun gik altid med en krykke under den ene arm. Hun var en dygtig, men bestemt lærerinde, der ikke tålte nogen slinger i valsen, og hun uddelte »huskekager«, når de små labaner var for frække.

Den helt store oplevelse var, når vi skulle på skoleudflugt. Det foregik med sunddamperen »Helge«, der sejlede os over til Grasten, hvor vi spiste lækkert smørrebrød med blandt andet skivede tomater og æg, som vi havde medbragt i en skotøjsæske.

Når vi senere på dagen sejlede hjem, spillede lærer Lund på violin, og vi sang alle med på »Jeg elsker de grønne lunde«.

Omkring 11 års alderen kom vi i 3. klasse, og det foregik i hovedskolen hos lærer Lund, hvor vi normalt skulle gå, indtil vi blev konfirmeret.

Han interesserede sig meget for sejls og havde en stor flot spidsgatter. Hver morgen roede han i en lille hækjolle ud til »Stormsvalen«, der lå på svaj, og der kunne godt gå nogen tid, inden han indfandt sig på skolen.

Middagsfrikvarteret blev ofte forlænget alt afhængig af middagsøvnens længde, men hvad - på det tidspunkt var han vel efterhånden også en ældre mand.

Efter 7 års skolegang kom de nykonfirmerede drenge som regel ud at sejle eller i lære hos en lokal håndværker eller på Svendborg skibsværft.

Pigerne fra Troense kom »i huset«, hvori mod pigerne længere ude fra landet kom »ud at tjene«.

Enkelte var så heldige, at de kom i forretning eller i lære på et kontor i Svendborg, og endelig var der de få, som kom i »Svendborg skole« og fortsatte i en boglig uddannelse.

Til at servicere lokalsamfundet var der på et tidspunkt ikke mindre end fem købmands-

forretninger i Troense, hvoraf Storm og Bonde var de største.

Foruden almindelige dagligvarer havde de lidt forskelligt kram og andet som for eksempel tjære til at smøre på det mørnede tagpap på baghustaget.

Alt blev solgt i løs vægt. Mel, sukker og lignende stod i sække eller var fyldt i skuffer, hvorfra købmanden fyldte den ønskede vare i papirposer.

Sirup til blodpølsen og brunkagerne blev hældt i et medbragt glas, og så kunne man købe klipfisk og saltsild, der blev taget lige fra tønden.

Under krigen og længe efter var langt de fleste fødevarer rationeret, og det var altså ikke nok at medbringe penge til købmanden - der skulle også afleveres rationeringsmærker for hvert enkelt køb af kaffe, margarine og mange andre dagligvarer.

Rationeringsmærker.

Troense Skole.

På skoleudflugt med »Helge«.

Også bageren skulle have rationeringsmærker ved køb af rugbrød, sigtebrød og franskbrød, og selv hvis man flottede sig med at spise et par stykker smørrebrød på hotellet, så skulle der afleveres mærker for brød og smør.

Byens bager havde også konditori, og her kunne man få serveret kaffe, men det var nok mest badegæster, der flottede sig med en kop kaffe og en konditorkage samtidig med, at de nød den flotte udsigt ud over sundet.

Til mortensaften og jul fik mange stegt anden eller gåsen hos bageren. Den blev afleveret klar til stegning i bradepanden og hentet igen, når den var sprød og lækker. Det havde nok noget at gøre med rationering af fast brændsel og petroleum.

De tre andre købmænd var alle sømandsenker, der indrettede sig med en lille butik og handlede med de mest almindelige dagligvarer og petroleum. Der skulle ikke være den store kundekreds, før det gav et fornuftigt supplement til enkepensionen.

Omme i »den ny by« var det fru Pilegård, i Grønnegade var det fru Petersen, og ved Kokkebakken var det fru Munk.

Apropos »den ny by«, så er det den østlige del af Troense, og den kaldtes sådan, fordi der helt tilbage i 1700-tallet blev anlagt en ny bydel for at udvide Troense.

Fra starten omfattede Troense kun Grønnegade og Badstuen. At der tidsmæssigt er forskel på de to bydele ses tydeligt på huse-nes byggestil.

Når folk i min barndom gik aftentur før sengetid, så gik de altid rundt »den ny by« eller »Kap Horn rundt«, som de sagde. På denne tur kunne de følge med i, hvad der skete på sundet, og det var ikke uvæsentlig.

Foruden købmændene, så havde Troense også en specialforretning med tobaksvarer. Det var Jens Jensen – også kaldet »Jens Bilidt«, fordi han altid sagde »bi lidt«, når han vrikkede sig ind bag forhænget efter de mere udsøgte tobaksvarer.

På disken var der et lille glasskab med lidt søde sager og lakridspiber.

I den anden ende af Jens Jensens hus hang det kendte barberskilt i messing og fortalte os, at her var det muligt at blive barberet og klippet.

Over for bageren lå gartner Rasmussens grøntforretning, hvor fru Rasmussen handlede med grønsager og blomster fra eget gartneri, der lå lidt uden for byen.

Til »Mors dag« stod vi børn i kø og ventede på, at fru Rasmussen vikledede grønt crepepapir rundt om lerurtepotten, for at det skulle se pænt ud.

Det var en særlig oplevelse, når de første tomater og agurker fra gartnerens drivhus kom i butikken.

Og midt i juni måned var kyllingerne måske blevet så store i den hjemlige hønsegård, så der måtte ofres et par stykker til årets første kyllingesteg – med agurkesalat. Og så var der måske en skål friskplukkede jordbær ovenpå.

Under krigen – i 1943 - var en af gartnerdrengene blevet så gammel, så han skulle ud at sejle, og han påmønstrede galeasen »Inger« af Troense.

Men han nåede desværre kun at være ombord i ganske kort tid, for ved Thurø Rev blev skibet minesprængt.

Den unge sømand reddede godt nok livet, men fik knust den ene fod, og dermed brast drømmen om en styrmandsuddannelse. Denne ulykkelige hændelse fortæller os lidt om, hvor farligt det var at være sømand under krigen – også i de hjemlige farvande.

»Trikotagen« var byens tøjforretning i ordets snæverste forstand, idet der kun førtes et begrænset sortiment af færdige strikvarer, garn og sytråd, samt datidens damelingeri, der vist ikke havde ret meget lighed med nutidens dameundertøj.

Og så var der »Tatol«, der på nogle vareområder var en slags konkurrent til »Trikotagen«, men derudover kunne man købe parfume, sæbe og galanterivarer.

I kælderlejligheden under »Tatol« boede fisker Rasmussen, der havde sin fiskerbåd liggende ved dampskibsbroen, hvorfra han solgte fisk.

Tidligt om morgenen tændte han blæselampen for at varme bådens petroleumsmotor op, så den kunne starte, og så tøffede han ud for at tømme de ruser og fiskegarn, som han havde sat aftenen i forvejen. Ved bolværket solgte han fiskene og fik sig en god snak med de gamle koner.

Det var jo ellers sådan, at de fleste gamle søulke havde en pram eller jolle, og at de selv fangede deres fisk, hvad enten der blev pilket torsk eller stanget ål.

I en stille og mørk augustaften kunne Pilekrogen være helt oplyst af de mange ålestantere, der ved hjælp af blusselampen og lysterstagen sikrede sig en ret ål til middagsbordet.

På hjørnet af Slotsalleen boede »Fedevare-Hansen«, hvor vi kunne købe for 15 øre leverpostej, afskåret pålæg og hjemmelavet sildesalat, når der skulle lidt ekstra på brødet til skovturen.

Vognmandens lastbil fik påsat sider med vinduer og overdækket med presenning. På bagsmækken blev der hængt en trappe, så selv kvinder med lange skørter kunne komme anstændigt op på ladet, hvor der var anbragt bænke – og så gik turen ud i det blå med sang og banjospil.

Smed Drongesen kunne sko heste, ordne cykler og reparere radioapparater.

Smedjen lå i Slotsalleen og havde esse og ambolt og alt, hvad dertil hører. Fra smedjen hørtes de velkendte hammerslag, der sang i ørerne, når hesteskoen skulle formes af råjernet, og det kolde vand i spanden sydede og boblede, når den færdige hestesko til sidst skulle afkøles, inden den blev hængt på plads på bjælken.

Da der efter krigen blev lagt asfalt på vejene i Troense og omegn, fik smeden travlt med at forny sko på mælkehandlerens hest, der nu hurtigere blev slidt af. Men på trods heraf, så

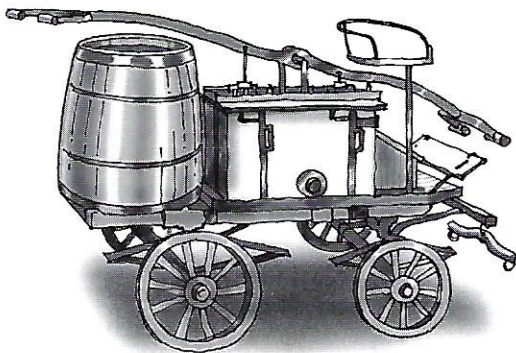
havde Drongesen også tid til at nøkke med datidens radioapparater, der havde hans store interesse.

Skråt over for smedjen boede skomager Bødker, der sammen med svenden Peter sørgede for at forsåle de nedslidte skosåler og bagflikke hælene.

Der var altid en særlig duft af læder og skosvæerte, når vi børn kom i værkstedet for at tiltuske os en tynd skindstrimmel, der blev brugt som piskesnert, når vi slog snurretoppen op og ned ad den nyasfalterede gade.

Snurretoppen eller kyslen, som den lokalt kaldtes, blev drejet på den gamle drejebænk, der skulle trædes af os børn, mens den aldrende bedstefar holdt jernet til klodsen, så spånerne sprøjtede, og kyslen tog form.

Skomager Bødker var også brandfoged, og det var ham, der skulle give tilladelse til, om vi måtte tænde Sankt Hans-bålet ved stranden, som vi møjsommeligt havde slæbt grene og ris sammen til fra de forskellige frugthavers udtynding. Tilladelsen var afhængig af vindretningen.

Gammel brandsprøjte

Den lokale brandsprøjte, der bestod af et pumpeværk, kar og slanger, stod i sprøjtehuset, der lå ud mod stranden mellem bageren og Glejes hus.

Det var altid spændende, når der en gang

om året blev afholdt sprøjteøvelse, og man kunne godt have en fornemmelse af, at den traditionelle efterslukning med en kasse øl var en vigtig del af øvelsen.

Hvis det virkelig skulle blive alvor med rigtig ildebrand, så kom Falck fra Svendborg med deres motorsprøjte, men det kunne godt tage sin tid at blive færget over sundet, så derfor måtte man som sagt have sin egen lokale sprøjte.

Foruden de lokale forretninger, så var der de handlende, som kom kørende med hest og vogn eller bil til folks gadedør. Det var først og fremmest mælkehandler Fredholm, der dagligt kørte rundt i hele byen med hest og vogn og sørgede for mælk og fløde.

Til at begynde med blev mælken solgt i løs vægt, d.v.s., at husmoderen mødte op ved mælkevognen med en kande eller skål, og mælkemanden målte med sit litermål direkte fra hanen på mælkejungen. Senere blev mælken fyldt på flasker fra mejeriet og lukket med en kapsel.

Hvis vi om søndagen skulle have lidt flødeskum til at pynte lagkagen med, så måtte vi op til Fredholms mejeri på Kokkebakken. Det var som regel fru Fredholm, der havde gang i flødepiskeren og solgte flødeskum i løs vægt i medbragte skåle.

Slagteren fra Vindeby kørte rundt med en halv ko i vognen, der på stedet blev skåret ud i stege og kogestykker til en god gang oksekødssuppe.

Fra vognens loft hang røgvarer, spegepølser og flæskesider.

Med hensyn til grisekød, så havde mange selv gris i udhuset – især under krigen.

Og når julegrisen skulle slagtes, så var det en begivenhed, der kunne virke voldsom – set med barneøjne.

Men det var trods alt lækkert med al den gode grisemad, der blev resultatet – fedtegrever, leverpostej, blodpølse og sylte.

Tarmene blev rensset og stoppet med hakket flæskefars til medisterpølse, der blev hen-

Slagtemad

kogt. Suleflæsket blev lagt i saltkarret, og skinken blev røget og hængt op ved skorstenen, hvor der var lunt og tørt.

Foruden de her nævnte handlende, så var der brødbilen fra Büngers Brødfabrik i Svendborg og æggemanden fra Bregninge Banke, der samlede æg ind fra bønderne og solgte ved gadedørene i Troense.

Havde man i øvrigt overskud af æg fra egen hønsegård, så blev de lagt i en krukke med vandglas, for at de skulle kunne holde sig.

For enden af Badstuen lå ligvognshuset, hvorfra den sorte ligvogn med udskæringer og baldakiner blev trukket frem ved passende lejligheder.

Det var Lakkendrups to fyrige oldenbure, der blev spændt for og dansede polka med to skridt frem og et tilbage for at holde farten, så det efterfølgende ligtog kunne følge med, når den blomstersmykkede kiste skulle føres de 3-4 kilometer op til Bregninge kirke.

Og så blev der foran ligtoget båret en fane - med sørgeflor i dagens anledning.

Det kunne være fanen fra Niels Juels Foreningen, når det var en af Troenses gamle kaptajner, der skulle ud på den sidste rejse, eller det var fanen fra Bregninge Sogns Arbejderforening.

Som børn opholdt vi os meget ved stranden, her bådebroen ved Badstuen.

Jacobsens Plads. (Svendborg & Omegns Museum).

Venner og bekendte havde strøet blomster på vejen ud for, hvor de boede, som en sidste ære for den afdøde.

Når en afdød skulle føres fra Svendborg sygehus til Bregninge, så blev færgens dannebrogssflag sat på halv, og hestene fik muleposer på, så de stod mere roligt under overfarten. Og færgekarlen fik travlt med at feje dampende hestepærer op fra dækket.

Jacobsens Plads var oprindeligt et betydeligt træskibsværft, hvor der i gamle dage blev bygget et stort antal skonnerter, galeaser og jagter, men selv om den sidste nybygning løb af stabelen i 1920, så kunne man stadig fornemme fordums tiders storhed og aktiviteter med bedding, svedekiste og egekævlér, og så flød det med værk, der blev anvendt til kalffring.

Pladsens ejer, Gunnar Jacobsen, var godt nok gået i faderens fodspor og havde lært skibsbyggerfaget, men på grund af udviklingen inden for skibsbygning overgik skibsmesteren til handel med kul og koks.

Pladsen blev betjent af »Kul-Kresjan«, hvis udseende i løbet af dagen tydeligt levede op til arbejdet med det sorte produkt, men samtidig blev han tituleret med »De« af den konservative kulgrosserer.

Og så til sidst nogle af Troenses øvrige personligheder og originaler:

Den lokale læge hed doktor Søgaard, og han havde tid til at cykle rundt i byen på sygebesøg. Han havde altid sin brunkrøllede terrier med. Den sad tålmodigt og ventede, til lægebesøget var overstået. Kun når doktoren skulle længere ud på landet, så kørte han i den lille Ford-Prefekt.

Den gamle hjemmesygeplejerske, frøken Rasmussen, kørte også mest på cykel og havde jordemodertasken bundet fast på bagagebæreren. Hvis hun en sjælden gang skulle have sin lille bil ud af garagen, så kunne den aldrig starte og måtte skubbes i gang.

I Badstuen boede byens gamle spillelærer Friisholm. Han var lidt af en original, men i

ordets allermest positive betydning. Der var simpelt hen ikke det instrument, han ikke mestrede, og mangan Troensedreng eller -pige har fået deres musikalske opdragelse hos ham samtidig med, at han viste en af sine mange tryllekunster. Mange af hans elever endte med at få fast engagement i berømte orkestre.

Omme i »den ny by« boede fru Bassøe, der var tidligere skuespillerinde. Det interessante ved hende var, at hun på loftet opbevarede en stor teatergarderobe med alskens dragter.

I forbindelse med den årlige skolekomedie på hotellet, så var det fru Bassøes dragter, vi blev iklædt, og det var fru Bassøe, der sminke-

de. Og på trods af den morskab, der normalt herskede omkring opførelsen af en skolekomedie, så havde vi megen respekt for den aldrende skuespillerinde, der ikke tålte nogen som helst form for skæg og ballade.

En af byens andre originaler var Gleje, der tidligere havde været postbud, men som nu levede og åndede for sin flotte sejlbad.

Den blev hvert år sat i vandet og slæbt ud på ankerpladsen, og når sæsonen var omme, så blev den slæbt tilbage og sat på vinterbedding på Jacobsens Plads.

Gleje, der var en stor mand, omtalte sin lille kone som »Jomfruen«. Hun var en elskelig og kundevenlig medarbejder på posthuset, modsat den aristokratiske postmester, der foruden sit postale job også var chef for den lokale telefoncentral, der betjente byens telefonabonnenter.

Telefondamerne blandede sig ofte i samtaler med ordene »Tre minutter – ønsker De at fortsætte«. Efter kl. 21 var det nattakst, og efter det tidspunkt telefonerede man også kun, hvis det virkelig var nødvendigt - f.eks. til læge eller jordemoder.

Direktør Tegner var en gammel herre, der hørte med til billedet af Troense, når han på sine daglige spadsereture rundt i byen rensende vejen foran sig med sin sølvbeslåede stok,

idet han pirkede ethvert strå og stykke papir til siden.

Han var altid stilfuldt klædt og hørte absolut med til byens ganske få aristokrater. Han boede i byens flotteste villa i Pilekrogen og lod sig betjene af flere tjenestefolk.

Som modstykke til direktørens særlige sans for rene gader og veje, fyldte byens uvorner unger hver nytårsaften hans hæk med halm.

Lodskroen, der tidligere hed Eghaven, var et hyggeligt traktørsted. Det var daværende minister Kjærboel, der var ejer af kroen, men den blev bestyret af Katinka Larsen.

Katinka var i øvrigt enke efter en af Troenses stolte sejlskibskaptajner. Hun boede i den store, hvide villa på Kokkebakken og havde i sine unge dage sejlet med som kok ombord i de sejlskibe, som blev ført af hendes mand.

Katinka gik en gang imellem ud som kokekone, og der var virkelig tale om festmad, når Katinka var i køkkenet.

Og sådan kunne jeg egentlig blive ved, men alting skal jo have en ende og således også mine erindringer fra barndommens Troense.

Pensioneret skoledirektør Holger Karlsen, Sakskøbing, født 1933 i Troense. Uddannet folkeskolelærer og ansat ved Sakskøbing kommunes skolevæsen i perioden 1963 - 95. Forfatter/ medforfatter til en række lokalhistoriske skrifter. Artikler i Tåsinge Årbog 1995 og 2001.

Tegninger af: Irene Carlsen

Fra Badstuen